

Vyšehradský hřbitov

Pavel Bedrníček

volvox globator

Pavel Bedrníček

Vyšehradský hřbitov

Volvox Globator / Praha 2008

Pavel Bedrníček

Vyšehradský hřbitov

Volvox Globator / Praha 2008

Copyright © Pavel Bedrníček, 2008

Copyright © Volvox Globator, 2008

Graphic design © Luboš Drtina, 2008

e-pub 978-80-7511-007-7

pdf 978-80-7511-008-4

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

Volvox Globator

Prvního pluku 7, 186 00 Praha 8

<http://www.volvox.cz>

jako svou 800. publikaci

Odpovědný redaktor Ladislav Dlabal

Jazyková redakce Tereza Houšková

Fotografie Pavel Bedrníček, Vít Houška

Grafická úprava Luboš Drtina

E-kniha pureHTML.cz

Adresa knihkupectví: VOLVOX GLOBATOR Štítného 16, Praha 3

Jak ukázaly archeologické výzkumy, ve středověku se na Vyšehradě pohřbívalo na několika místech – u kostela svatého Jana Křtitele Stětí, svatého Martina, svatého Vavřince. V kapitulním kostele se nacházela krypta Přemyslovců a ve svém chrámu byli pohřbíváni i někteří členové kapituly. Těsně při kostele se pohřbívalo již v 11. a ve 12. století; během staletí dalších zde postupně vznikl malý hřbitůvek.

Vlastní hřbitov Města hory Vyšehradu se však nalézal v blízkosti kostela svatého Jana Křtitele Stětí, který byl farním; pohřbívalo se tu však spíše zřídka, vyšehradští obyvatelé byli ještě v 16. století většinou utrakvisté, a proto dávali přednost tomu, být pochováni na hřbitově u kostela svaté Alžběty v podhradí, v současnosti již dávno zaniklého.

V roce 1660 dal děkan Martin Veselanský hřbitůvek u kapitulního chrámu ohradit novou zdí a zároveň ukončil pohřbívání při kostele svatého Jan Křtitele Stětí. To ovšem již byla výstavba barokní pevnosti v plném proudu, obyvatelstvo i kapitula byly z Vyšehradu vystěhovány, takže i na tomto hřbitůvku při kapitulním chrámu se pohřbívalo málokdy. Byl to skutečně jen malý, spíše vesnický hřbitůvek, jaký tehdy býval téměř při každém kostele, a svou nepatrnost si ponechal plná dvě století. Když Josef II. v roce 1785 svým výnosem zrušil hřbitovy při kostelech uvnitř města, byl z toho vyšehradský hřbitůvek vyňat, „an kostel jest 500 kroků od města“, jak pravilo tehdejší zdůvodnění.

* * *

Impuls k úplné přeměně dosavadního, málo používaného hřbitůvku přišel z dosti nečekané strany. Počátkem 60. let 19. století vznikl Svatobor, spolek českých spisovatelů, v němž působili i někteří vlastenečtí kněží, samozřejmě i novopečený vyšehradský kanovník Václav Štulc. Šlo o spolek víceméně podpůrný, který však začal pořádat sbírky také na zřizování důstojných hrobů českých spisovatelů.

Záhy se při Svatoboru vytvořil také zvláštní odbor vedený F. L. Riegerem, který se v ovzduší tehdejšího všeobecného vlasteneckého nadšení zabýval myšlenkou zřízení jakéhosi národního Pantheonu, v němž by se pohřbívali nejzasloužilejší mužové národa.

Nejprve se debatovalo o tom, kam jej umístit; uvažovalo se o Budči, Levém Hradci, Liběchově, ale nakonec zvítězila myšlenka Vyšehradu. Idea to byla svůdná, vlastenecká, bohulibá, leč peněz už nebylo. Sešlo se několik návrhů, jejich realizace však svou nákladností daleko přesahovala finanční možnosti Svatoboru. Spolek se proto rozhodl zatím jen pro stavbu jednotlivých náhrobků a počátkem roku 1862 vypsál soutěž na návrhy pomníků, jejichž cena by nepřekročila 500 zlatých.

Především bylo nutno postavit pomník na hrobě uctívaného „objevitele Rukopisů“ Václava Hanky, který zemřel v roce 1861 a byl na vlastní přání pohřben na Vyšehradě. V soutěži zvítězil věhlasný architekt Ignác Ullmann (1822–1897), autor mj. Techniky na Karlově náměstí, budovy Sokola Pražského, Vyšší dívčí školy ve Vodičkově ulici, paláce Lažanských (kavárna Slavie), Prozatímního divadla a mnoha dalších dokonalých staveb. Hankův pomník byl slavnostně odhalen o svátku svatého Václava v roce 1863. Hanku na dosud malý hřbitůvek následovala Božena Němcová, roku 1868 malíř Karel Purkyně a o rok později i jeho otec, světově proslulý fyziolog Jan Evangelista Purkyně.

Mezitím se ovšem kanovník Štulc ze všech sil snažil o přeměnu malého, nepřiliš upraveného hřbitůvku ve skutečné národní pohřebiště. Kapitula se k této myšlence, zahrnující především rozšíření hřbitova, stavěla zpočátku odmítavě, nakonec však povolila a v roce 1869 byl hřbitov zvětšen o více jak 1500m².

V sedmdesátých letech byl Štulc již proboštem, plně ve svém úsilí podporován kanovníkem a později rovněž proboštem Mikulášem Karlachem. Hřbitov byl znovu rozšířen a Ullmannův švagr, architekt

Antonín Barvitius (mj. autor smíchovského kostela svatého Václava) navrhl po italském vzoru hřbitovní arkády; jeho návrh však byl realizován jen z malé části.

V roce 1887 došlo k dalšímu rozšíření hřbitova a zároveň se kapitula obrátila na Josefa Mockera, představujícího v té době kapitulní chrám, se žádostí o návrh nových arkád. Mocker zakázku odmítl, ale doporučil kapitule jiného vynikajícího architekta Antonína Wiehla, jenž svůj návrh také v letech 1889–1908 postupně realizoval.

Hřbitov tak nabyl svého konečného rozsahu. Teprve počátkem devadesátých let se však kanovníku Karlachovi podařilo realizovat starou myšlenku Pantheonu a ve východní části hřbitova, na jeho nejvyšším místě, byl postaven Slavín.

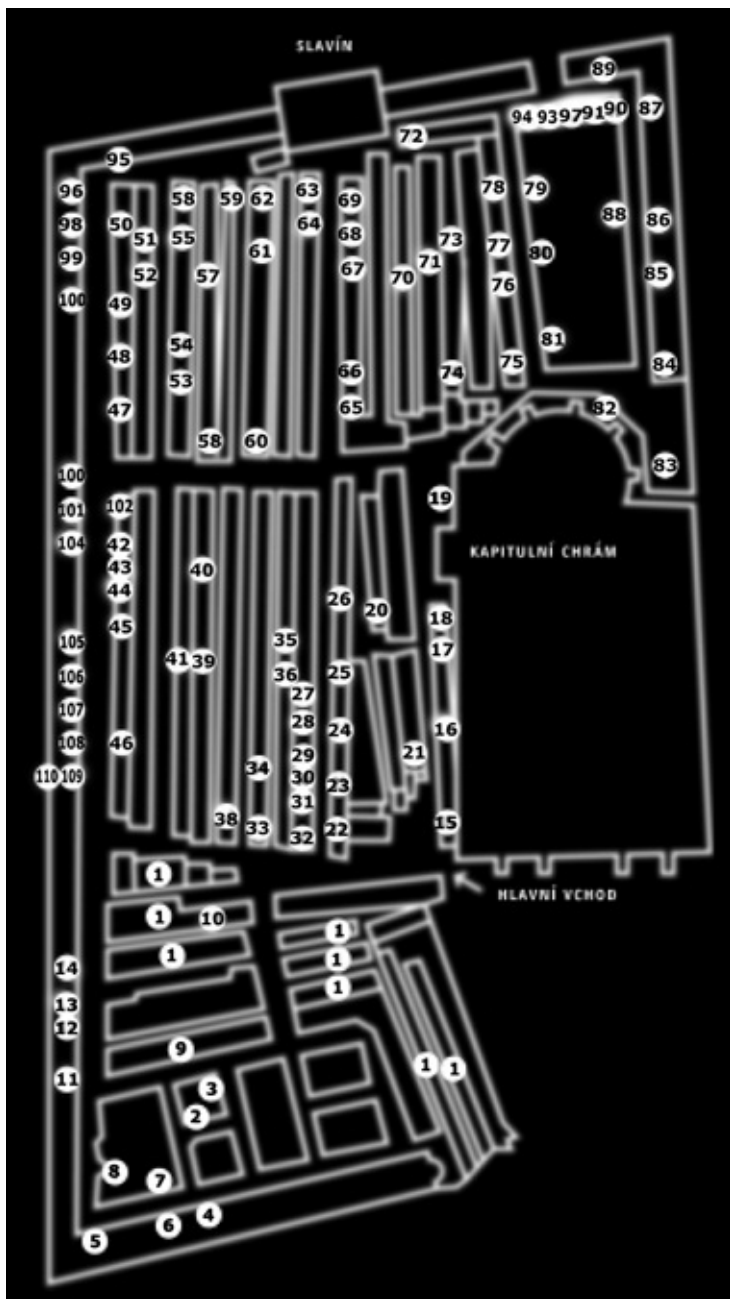
Během 20. století se opakovaně objevovaly snahy o další zvětšení a úpravy hřbitova. Již v samých počátcích století, v roce 1908, navrhoval Antonín Wiehl stavbu dalšího arkádového ochozu, k realizaci však nakonec nedošlo. Rok 1934 přinesl pozoruhodný návrh výstavby nového hřbitova i s arkádami v prostoru sadu, kde jsou dnes Mysl-bekova sousoší. Další návrh předložil architekt Josef Fanta v roce 1938, tentokrát na rozšíření stávajícího hřbitova o více než 250 hrobních míst; o tom sice odpovědná místa uvažovala, ale – pokolikáté už – nebyly peníze. Fanta svůj návrh opakoval v roce 1950, ovšem totalitní poměry začátku padesátých let něco takového zcela vylučovaly. Ještě v roce 1974 se objevil návrh na rozšíření o urnový háj, situovaný do sadu východně od hřbitova (Karlachovy sady); nakonec se ale od jakéhokoli záměru v tomto směru ustoupilo a bylo rozhodnuto, že hřbitov již nebude ani měněn, ani rozšiřován a definitivně zůstane na své rozloze jedenaosmdesáti arů.

Na této nevelké ploše je natěsnáno více než 600 hrobů, převážně osob všeobecně slavných, nebo alespoň ve svém oboru vynikajících; odpočívá tu však i řada lidí obyčejných, většinou zámožných měšťanů

dnes již zcela zapomenutých jmen. Právě pro veliké množství není možné – a bylo by patrně i nezáživné – popisovat hroby všechny, jeden za druhým. Autor se proto pokusil o jakýsi výběr 164 snad nejzajímavějších jmen; nečiní si zdaleka nárok na úplnost či dokonalost tohoto výběru, a pokud budete, vážený čtenáři, hřbitovem pozorně procházet, objevíte na náhrobcích zajisté řadu dalších jmen, ať už Vašemu oboru blízkých či jinak Vám známých. Zvídavost je dobrá vlastnost a není tedy nutno, vázati se pouze na níže uvedenou cestu. Zároveň se autor domnívá, že uvítáte – nebo alespoň shovívavě přijmete – u každého z těch slavných nebožtíků několik slov o jeho životě a osudech.

Vstoupíme tedy hlavní branou v těsném sousedství kapitulního kostela svatého Petra a Pavla a budeme se orientovat podle přiloženého plánu.

Vlevo od hlavní cesty, vedoucí odtud k brance na severní straně, jsou řádové hřbitůvky, na plánu označené číslem **1**. Je jich osm: jeden pro alžbětinky a voršilky, další pak patří vincentkám, těšitelům Božského srdce, emauzkým benediktinům, johanitům (maltézští rytíři), sedým sestrám, školským sestrám a redemptoristům.

V jejich těsné blízkosti, pod číslem **2**, najdeme hrob Josefa Schulze (1840–1917), slavného architekta a profesora ČVUT, mj. autora Národního muzea, Uměleckoprůmyslového muzea, dostavby

Národního divadla po požáru a společně s Josefem Zítkem i Rudolfína. Vystudoval ve Vídni a ve svých osmatřiceti letech se stal profesorem na technice. Byl členem České akademie věd i dvorním radou.

Číslo **3** označuje hrob Antonína Františka Svojsíka (1876–1938). Středoškolský profesor učil postupně na několika pražských ústavech. Hodně cestoval, a to mu umožnilo seznámit se ve světě se skautingem, který ho nadchl. Od roku 1911 vedl skautské tábory a hned v roce 1918 založil Český svaz skautů, stal se i docentem skautingu. Pro český skaut navrhl název Junák a jeho skauti mu dali přezdívku Benjamin.

Číslo **4** je zajímavé hned dvakrát. Je tu pohřben Jan Otto (1841–1916), knihkupec a od roku 1871 majitel proslulého nakladatelství, ve kterém vydával množství české i překladové literatury. Zejména ho však proslavil osmadvacetidílný Ottův slovník naučný, vydávaný v letech 1888–1909, encyklopedie, která nebyla ani po stu letech překonána. Od roku 1912 byl členem panské sněmovny. Pozoruhodná je busta zemřelého, kterou vytvořil roku 1914 J. V. Myslbek.

Pod číslem **5** odpočívají dvě známé, navzájem zcela odlišné osobnosti: MUDr. Rudolf Jedlička (1869–1926), chirurg a rentgenolog, profesor a přednosta kliniky, který nabyt světového věhlasu v kostní chirurgii. Široké veřejnosti je dodnes znám jako zakladatel Jedličkova ústavu pro tělesně postižené děti, s kteroužto institucí se čtenář již seznámil při procházce Vyšehradem. – Téměř o třicet let dříve tu byl pohřben malíř Julius Mařák (1832–1899), známý především svými lesními motivy. Pro Národní divadlo vytvořil obrazy památných míst (Vyšehrad, Radhošť, Blaník, Říp). Jeho žáky byla řada předních krajinářů, především Antonín Slavíček a František Kavan.

Číslo **6** patří Josefu Heroldovi a zaujme nebožtíkovou portrétní bustou od Antonína Poppa (1850–1915), vyhledávaného sochaře poslední čtvrtiny 19. století. Mezi jeho vrcholná díla patří sochy Palackého a Komenského v pantheonu Národního muzea a Genius se lvem na

budově Národní banky.

U čísla **7** najdeme dalšího známého malíře – Antonín Liebscher (1857–1919), mladší bratr známějšího Karla, se uplatnil zejména jako krajinář a ilustrátor.

V hrobce, označené číslem **8**, odpočívá Jaroslav Preiss (1870–1946), jeden z nejschopnějších (a největších) českých finančníků. Zprvu působil jako teoretik, od roku 1907 zastával významnou pozici v Živnobance a v roce 1910 byl jmenován do funkce náměstka vrchního ředitele. V roce 1916 byl zatčen a odsouzen pro velezradu – financování zahraničního odboje. Po nástupu nového císaře v roce 1917 byl spolu s ostatními „velezrádci“ amnestován a téhož roku se stal vrchním ředitelem Živnobanky. Úzce spolupracoval s ministrem financí Rašínem při vytváření měnové politiky nového státu. Jako vynikajícího finančního odborníka ho oceňoval i T. G. Masaryk. Avšak pro komunisty byl od počátku představou odporného kapitalisty, téměř všehoschopného zločince. Gottwald ho dokonce obvinil ze zaprodání republiky při mnichovské krizi. Ačkoli se již v roce 1942 z vedení banky stáhl, přesto byl hned po válce pod nátlakem komunistů zatčen a rok držen ve vyšetřovací vazbě. Žádná vina mu nebyla prokázána, přesto byl propuštěn až v dubnu 1946, dva dny před smrtí.

Číslo **9** upoutá sochou Svatopluka Čecha, která je dílem Jakuba Obrovského, sochaře a malíře, rektora Akademie výtvarných umění, jenž na olympiádě v roce 1932 získal bronzovou medaili za sochu Odysseus. Jméno Svatopluka Čecha (1846–1908) zná snad každý. Původně právník, od osmdesátých let 19. století přední český spisovatel a básník, angažovaný vlastenec. Z jeho rozsáhlého básnického i prozaického díla jmenujme alespoň *Písně otroka*, *Ve stínu lípy* či *Výlety pana Broučka*.

Pod číslem **10** je hrob Gabriely Preissové (1862–1946), spisovatelky, která literárně objevila Moravské Slovácko. Proslula dvěma dodnes

hranými dramaty *Gazdina roba* a *Její pastorkyňa*. V Janáčkově zhudebnění se *Její pastorkyňa* stala světově proslulou operou; *Gazdinu robu* zhudebnil J. B. Foerster pod názvem *Eva*.

Číslo **11** patří Josefu Kaizlovi (1854–1901), který byl univerzitním profesorem politické ekonomie a na univerzitě i v politice blízkým spolupracovníkem T. G. Masaryka. Jeho kariéru však ukončila předčasná smrt. Jméno dnes již téměř zapadlo, na hrobě je však překrásná plastika „Objetí Lásky a Smrti“ z roku 1907 od Bohumila Kafky.

U čísla **12** čtenář nalezne dva vynikající a široce známé pěvce, kteří byli dlouhá léta v tom nejlepší smyslu hvězdami Národního divadla. Be-no Blachut (1913–1986), do svých 21 let kotlář ve Vítkovicích, od roku 1935 student konzervatoře, v roce 1939 již sólista olomoucké opery a v roce 1941 sólista Národního divadla, kde zpíval až do své smrti. Ztvárnil přední tenorové role českého i světového repertoáru – Jeník v *Prodané nevěstě*, *Dalibor*, Janáčkovy opery, Don José v *Carmen*, Lenskij v *Oněginu* a tak dále.

Poslední příbytek s ním sdílí Eduard Haken (1910–1996), basista, původně volyňský Čech, jenž od roku 1929 studoval v Praze medicínu, té však po třech letech zanechal a věnoval se výhradně zpěvu. Od roku 1938 působil rovněž jako sólista olomoucké opery, v roce 1941 pak spolu s Blachutem získal angažmá v Národním divadle. Mezi jeho parádní role patřil Kecal v *Prodané nevěstě*, Žalářník v *Daliboru*, Basilio v *Lazebníku sevillském*, Kníže Gremin v *Oněginovi* a Vodník v *Rusalce*; posledně jmenovanou roli zpíval i při svých osmdesátých narozeninách, kdy se s Národním divadlem loučil.

Číslo **13** patří muži ještě slavnějšímu, o němž snad ani netřeba se šířit – světově proslulému skladateli Antonínu Dvořákovi (1841–1904). V mládí hrál jedenáct let v orchestru Prozatímního divadla, v sedmdesátých letech 19. století byl již známým skladatelem, kterému

Slovanské tance přinášejí světové uznání. Od roku 1890 působil jako profesor na pražské konzervatoři a v roce 1892 byl jmenován do funkce ředitele konservatoře v New Yorku. Jeho symfonie (nejznámější *Z nového světa*), opery (*Rusalka*, *Jakobín*, *Čert a Káča*) i další díla patří k trvalému repertoáru světových scén a orchestrů. Neméně však proslul i jako vynikající dirigent. Skladatelova busta je skvělým dílem Ladislava Šalouna.

Ve vedlejší hrobce, číslo **14**, je pohřben MUDr. Otakar Kukula (1867–1925), ve své době chirurg evropského věhlasu, jeden ze zakladatelů české chirurgie, od roku 1904 profesor na Karlově univerzitě.

Nyní opustíme západní část hřbitova a přejdeme do jeho části střední. V těsné blízkosti severní zdi kostela je řada hrobek, z nichž hned na začátku upoutá číslo **15**, kde spočívají slavní herci otec a syn Deylové. Rudolf Deyl st. (1876–1972) byl po angažmá v Lublani a Záhřebu získán v roce 1905 pro Národní divadlo, kde působil až do roku 1942 a poté tu ještě hostoval. Ze stovek rolí, které ztvárnil, jmenujme alespoň Cyrana z Bergeracu a Romea; zároveň působil jako profesor na konzervatoři. Byl velkým příznivcem dostihového sportu a téměř až do své smrti nevynechal snad jediný větší dostih, o Velké pardubické nemluvě.

Jeho syn Rudolf Deyl ml. (1912–1967), jeden z kmenových herců Městských divadel pražských, proslul především díky řadě filmových rolí. Odešel předčasně na vrcholu úspěšné herecké kariéry.

O několik kroků dále nalezneme, pod číslem **16**, hrob Olega Podgorného (1956–2000), ředitele a organizátora hudebního festivalu Pražské jaro.

Číslo **17** označuje hrob MUDr. Jana Zahradníčka (1882–1958), profesora Karlovy univerzity a zakladatele české ortopedie.